

بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک و سلامت اجتماعی دانشجویان دانشگاه اصفهان ۹۲-۱۳۹۱

نگین برات‌دستجردی، استادیار، گروه علوم‌تربیتی، دانشگاه اصفهان، ایران*
هدایت‌اله داورپناه، کارشناس تکنولوژی آموزشی دانشگاه اصفهان، ایران
معصومه اسماعیلی، کارشناس تکنولوژی آموزشی دانشگاه اصفهان، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه بین استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک و سلامت اجتماعی دانشجویان دانشگاه اصفهان است. روش تحقیق توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دانشگاه اصفهان مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ است که از میان آن‌ها با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی تعداد ۳۰۰ نفر به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته که دارای سؤال‌هایی مربوط به متغیرهای پژوهش است و روایی و پایایی آن تأیید شد. نتایج به‌دست آمده نشان داد که بین استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک و سلامت اجتماعی دانشجویان رابطه معنادار معکوس وجود دارد. همچنین از بین زیر مقیاس‌های سلامت اجتماعی، زیر مقیاس‌های انسجام اجتماعی - پذیرش اجتماعی - انطباق اجتماعی و شکوفایی اجتماعی رابطه منفی معناداری با استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک داشتند و تنها زیر مقیاس مشارکت اجتماعی رابطه مثبت معناداری با استفاده از شبکه فیس‌بوک داشته است.

کلیدواژه‌ها: شبکه فیس‌بوک، سلامت اجتماعی، دانشجویان

مقدمه و بیان مسأله

با ورود به عصر اطلاعات و جامعه شبکه‌ای در بیشتر حوزه‌ها شاهد تحولات تکنولوژیکی گوناگونی هستیم. اینترنت به مثابه رسانه جدید و یکی از مهم‌ترین دستاوردهای انقلاب ارتباطات در قرن حاضر می‌باشد. از جمله پدیده‌های جدیدی که بر اثر ادغام فناوری‌های مختلف ارتباطی در سال‌های اخیر شکل گرفته شبکه‌های اجتماعی مجازی است. این شبکه‌ها با عضوگیری رایگان از کاربران توانسته‌اند در جریان سازی‌های مختلف نقش اساسی بر عهده داشته باشد (Kia & Nouri, 2012:21).

شبکه‌های اجتماعی مجازی نسل جدیدی از وب سایت‌های اینترنتی هستند در این وب سایت‌ها کاربران اینترنتی حول محور مشترکی به صورت مجازی دور یکدیگر جمع شده و اجتماعات آنلاین را تشکیل می‌دهند. این شبکه‌ها نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی هستند که با اینکه عمر خیلی زیادی ندارند توانسته‌اند به خوبی در زندگی مردم جا باز کنند (Molaei, 2010:21).

این شبکه‌ها مکان‌هایی برای تبادل نظر هستند که در آن‌ها افراد عقاید و نظرات خود را با هم به اشتراک می‌گذارند و به طور کلی مکان‌هایی در دنیای مجازی هستند که مردم خود را به طور خلاصه معرفی می‌کنند و ارکان برقراری ارتباط بین خود و همفکرانشان را در زمینه‌های مختلف مورد علاقه فراهم می‌کنند. با وجود اینکه شبکه‌های اجتماعی مختلفی در سراسر جهان به منظور برقراری ارتباط بین افراد تأسیس شده ولی شبکه فیس‌بوک به عنوان محبوب‌ترین شبکه اجتماعی در بیشتر کشورها با استقبال عامه مردم به ویژه نسل جوان مواجه شده است (Golder et al. 2007) و در حال حاضر یکی از پرمخاطب‌ترین سایت‌های دنیاست که افراد بسیاری در سنین و اقشار مختلف را به خود جذب کرده است. این شبکه قلمرو وسیع و بدیعی است که برای ساکنان خود امکانات، آزادی‌ها، فرصت‌ها، آسیب‌ها و محدودیت‌های

نوینی را به همراه دارد و در جنبه‌های مختلف زندگی افراد تأثیرگذار است. یکی از جنبه‌هایی که از این فضا تأثیر می‌پذیرد، سلامت کاربران در حیطه‌های مختلف جسمانی، روانی و به ویژه اجتماعی افراد است (Saha, 2009:45) با توجه به اینکه این فضا تأثیر غیر قابل انکاری بر افکار، هیجان‌ها و سلامت افراد به ویژه نسل جوان دارد در پژوهش حاضر در قالب سلامت اجتماعی به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار می‌گیرد. سلامت موضوعی مطرح در همه فرهنگ‌هاست و تعریف آن در هر جامعه‌ای تا اندازه‌ای به حس مشترک مردمان از سلامت و فرهنگ آن‌ها باز می‌گردد. (Sajadi et al. 2004:253) ولی معمولاً هر گاه از آن سخنی به میان آمده بیشتر بعد جسمانی آن مورد توجه بوده در حالی که رشد و تعالی جامعه در گرو تندرستی آن جامعه از ابعاد جسمانی-روانی و اجتماعی نه صرفاً فقدان بیماری تعریف می‌شود. بنابراین سلامت اجتماعی در کنار سلامت جسمانی و روانی یکی از سه ارکان تشکیل‌دهنده سلامت عمومی جامعه می‌باشد در واقع زمانی شخص را واجد سلامت اجتماعی برمی‌شمریم که بتواند فعالیت‌ها و نقش‌های اجتماعی خود را در حد متعارف بروز و ظهور دهد و با جامعه و هنجارهای اجتماعی احساس پیوند، اتصال و ارتباط برقرار نماید. (Fadaei Mehraban, 2007:27) گلداسمیت سلامت اجتماعی را ارزیابی رفتارهای معنی‌دار مثبت و منفی فرد در ارتباط با دیگران تعریف می‌کند و آن را یکی از اساسی‌ترین شاخص‌های سلامت هر جامعه‌ای معرفی می‌نماید که به کارایی فرد در جامعه منجر خواهد شد. (Lareson, 1993:257) داشتن تفکرات اجتماعی صحیح و برخورداری فرد از ذهنیت مثبت نسبت به جامعه برای داشتن زندگی اجتماعی بهتر اولین و مهم‌ترین مرحله از سلامت اجتماعی است.

در پژوهش حاضر سلامت اجتماعی به عنوان یک ضرورت برای داشتن زندگی سالم افراد جامعه خصوصاً نسل جوان در نظر گرفته شده است که میزان آن تحت

بزرگ‌ترین طیف مخاطبان و فعالان شبکه فیس‌بوک به شمار می‌آیند و در فضای دانشگاه به علت وجود امکانات برای استفاده از اینترنت با فضای سایبری آشنا شده و این فضا جهت‌گیری‌های شناختی، عاطفی، فرهنگی و عملی آن‌ها را تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهد و نتیجه و پیامد آن تأثیر روی تمام جوانب زندگی از جمله سلامت اجتماعی آنان است. (Barar Dastjerdi, 2014:162) لذا سلامت اجتماعی مفهومی است که در کنار ابعاد جسمی و روانی سلامت مورد توجه قرار گرفته و جنبه اجتماعی آن را با محور قرار دادن فرد مورد بررسی قرار می‌دهند. در جامعه امروز و با در نظر گرفتن نفوذ شبکه‌های اجتماعی در بین دانشجویان و تأثیراتی که استفاده از این شبکه‌ها در جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی، روانی، جسمانی فرد می‌گذارد و با توجه به لزوم تأمین سلامت اجتماعی دانشجویان، این مطالعه با هدف بررسی رابطه بین استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک و سلامت اجتماعی دانشجویان انجام شده است.

سایت‌های شبکه‌های اجتماعی که اجتماعات مجازی کاربران اینترنتی هستند جزء خبرسازترین وب سایت‌های سال‌های اخیر اینترنت محسوب می‌شوند و بخش قابل توجهی از فعالیت‌های کاربران را در خود جای داده است. میزان استفاده از اینترنت و شبکه‌های مجازی چنان رو به گسترش است که نسل کنونی را نسل اینترنت یا نسل شبکه نام نهاده‌اند (Wodarz, 2011:8). سایت‌های شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر وب هستند که با اتصال مردم به گروه‌ها به یکدیگر سبب به اشتراک‌گذاری اطلاعات از طریق اینترنت می‌شوند. در چند سال اخیر شبکه‌های اجتماعی همچون فیس‌بوک با محبوبیت کم نظیر جهانی روبه رو شده است به طوری که میلیون‌ها نفر از سراسر دنیا در این شبکه عضویت دارند و روابط انسانی، نوع همکاری، وابستگی حرفه‌ای و بسیاری امور اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی خود را در بستر این شبکه‌ها ایجاد یا دنبال می‌کنند. بنابراین به لحاظ گتره کاربری می‌توان

تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی همچون فیس بوک می‌تواند دستخوش تغییرات قرار بگیرد و این تغییرات در پژوهش فعلی مورد بررسی قرار می‌گیرد. این متغیر در قالب عواملی چون پذیرش اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انطباق اجتماعی، شکوفایی اجتماعی و انسجام اجتماعی دسته‌بندی شده است که میزان و تأثیرپذیری این عوامل را می‌توان با توجه به گسترش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی مورد بررسی قرار داد.

همان‌طور که اشاره شد در حال حاضر نسل جوان و به‌ویژه دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی به‌ویژه فیس‌بوک بیشترین استفاده را دارند. (Barat Dastjerdi et al. 2013:497) شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی به تحول و شدت میزان ارتباط انسان‌ها در اقصی نقاط جهان منجر شده و تحول کیفی در نحوه ارتباط انسان‌ها با یکدیگر ایجاد کرده است بدین صورت که با حضور در فضای مجازی امکان بهره‌گیری از انبوهی اطلاعات در کمترین زمان ممکن و برقراری ارتباط گفتاری، نوشتاری و دیداری با هزینه نسبتاً کم فراهم آمده است. (Castelles, 1998) ارتباطات در شبکه اجتماعی فیس‌بوک شرایط متفاوت با روابط رودررو را برای کاربران فراهم می‌سازد. سرعت عمل، ناشناس بودن و ... فضای یکسان و مشابهی را فارغ از الزاماتی چون جنسیت، طبقه، قوم، نژاد و مکان فراهم می‌کند که تجارب متفاوتی را برای کاربران ایجاد کرده است. تعاملاتی که در این شبکه رخ می‌دهد برای افراد ذهنیت و گرایش‌های جدیدی را ایجاد کرده که می‌تواند در رفتار و تعاملات آن‌ها در دنیای حقیقی تغییراتی هر چند جزئی ایجاد کند (Normohammadi, 2010:31) استفاده از شبکه‌های اجتماعی می‌تواند حوزه‌های مختلف فرهنگی، فردی، اجتماعی و روانی افراد و جامعه را تحت تأثیر قرار دهد. یکی از این زمینه‌ها که با حضور در شبکه‌های اجتماعی مجازی دستخوش تغییر و تحول می‌شود سلامت اجتماعی کاربران خصوصاً نسل جوان می‌باشد. با توجه به اینکه دانشجویان در زمره

می‌کند. انسجام اجتماعی درک فرد از کیفیت جهان اجتماعی خود و شیوه سازماندهی و عملکرد آن است (Keyes, 1998:140) و شکوفایی اجتماعی ارزیابی پتانسیل و خط سیر جامعه است و شامل درک افراد از این موضوع است که آن‌ها هم از رشد اجتماعی سود خواهند برد و اینکه نهادها و افراد در جامعه به شکلی در حال شکوفایی‌اند که نوید توسعه را به همراه دارد به بیان دیگر شکوفایی اجتماعی انعکاس میزان کارکرد مناسبی افراد است که حاصل و صمره استقبال آن‌ها از تجربیات جدید و رشد مداوم می‌باشد (Keys & Shapiro, 2004:76). پذیرش اجتماعی نسخه اجتماعی پذیرش خود است (Ryff, 1998:264). منظور از پذیرش اجتماعی درک خود از جامعه با توجه به خصوصیات سایر افراد جامعه است و شامل پذیرش تکرار با دیگران، اعتماد به خوب بودن ذاتی دیگران و نگاه مثبت به ماهیت انسان‌ها است که همگی آن‌ها باعث می‌شود فرد در کنار سایر اعضای جامعه انسانی احساس راحتی و آرامش داشته باشد (Keyes & Shapiro, 2004:76). با توجه به ماهیت شبکه‌های اجتماعی مجازی و فلسفه شکل‌گیری آن‌ها می‌توان ملاحظه کرد که متغیرهای سلامت اجتماعی با توجه به خصوصیات که دارند می‌توانند با عضویت و استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی چون فیس‌بوک تحت تأثیر قرار بگیرند لذا با توجه به اهمیت و لزوم تأمین سلامت اجتماعی افراد جامعه خصوصاً نسل جوان در کنار سایر ابعاد سلامت، بررسی رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر سلامت اجتماعی موضوعی مهم و قابل توجه می‌باشد که در پژوهش حاضر به آن پرداخته شده است.

با مرور پژوهش‌های انجام شده مشخص شد که تا کنون پژوهش مستقلی به بررسی رابطه استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک و سلامت اجتماعی دانشجویان انجام نشده است و بیشتر پژوهش‌ها رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی را بر جنبه‌های دیگری غیر از سلامت اجتماعی مورد بررسی قرار داده‌اند لذا از این جهت

گفت در فضای شبکه‌های اجتماعی مجازی چیزی بیش از یک فضای اطلاعاتی جهانی وجود دارد (Anderson, 2006:34). در این میان استقبال کاربران ایرانی از سایت‌های مذکور روند چشمگیری داشته است به گونه‌ای که فیس‌بوک یکی از ده سایت برتر مورد استقبال ایرانیان در فضای وب شناخته شده است (Barat Dastjerdi et al., 2013:497). میزان استفاده از این شبکه‌های مجازی تغییراتی را در حوزه‌های مختلف زندگی انسان همچون فردی، روانی، اجتماعی و اخلاقی شکل خواهد داد. یکی از این حوزه‌ها که با حضور در شبکه‌های اجتماعی همچون فیس‌بوک دستخوش تغییر و تحول می‌شود، سلامت اجتماعی کاربران خصوصاً نسل جوان می‌باشد.

سلامت اجتماعی مفهومی است که در کنار ابعاد جسمی و روانی سلامت مورد توجه قرار گرفته است و جنبه اجتماعی آن با محور قرار دادن فرد مورد بررسی قرار می‌گیرد. سلامت اجتماعی «ارزش‌گذاری شرایط یک فرد و کارایی او در جامعه» که این بازتابی از سلامت اجتماعی مثبت می‌باشد؛ تعریف شده است (Keyes, 1998:140) این تعریف نشانگر این حقیقت است که سلامت اجتماعی بازتاب درک افراد از تجربیات‌شان در محیط اجتماعی است. کینز پنج ملاک پذیرش اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انطباق اجتماعی، شکوفایی اجتماعی و انسجام اجتماعی را برای سلامت اجتماعی بر شمرده (Keyes, 1998:140) که در پژوهش حاضر نیز این پنج ملاک برای ارزیابی سلامت اجتماعی کاربران مورد استفاده قرار گرفته است. منظور از یکپارچگی اجتماعی ارزیابی یک فرد با در نظر گرفتن کیفیت همراهی او با جامعه اطرافش است. یکپارچگی اجتماعی احساس اشتراک فرد با دیگرانی است که واقعیت اجتماعی او را می‌سازند و به جامعه خود احساس تعلق می‌کنند. مشارکت اجتماعی عبارتست از ارزیابی ارزش اجتماعی که فرد دارد و شامل این عقیده است که آیا فرد جزئی مهم از جامعه است و چه ارزشی را به جهان خود اضافه

خانوادگی، همسالان و هویت ملی) پاسخگویان را مشخص ساخت و نشان داد که استفاده از فضای سایبری بر هویت اجتماعی پاسخ‌دهندگان تأثیری نداشته است. ابراهیم‌آبادی ۱۳۸۸ به بررسی الگوی استفاده از اینترنت و محیط یادگیری، بافت فرهنگی و اجتماعی پرداخته است. نتایج پژوهش وی نشان داد که استفاده بیش از اندازه و غیرمعمول از اینترنت با یادگیری و پیشرفت تحصیلی رابطه معکوس دارد. همچنین کاهش زمان استفاده فراغتی و افزایش استفاده علمی از شبکه‌های اینترنتی بیش از آن‌که به علاقه‌یابی علائقی افراد مرتبط باشد با جو و زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی زندگی، نحوه و میزان حضور یادگیرندگان در شبکه و محتوا و کیفیت یادگیری فضای مجازی ارتباط دارد. دستجردی ۱۳۹۳ به بررسی نقش شبکه‌های سایبری بر هویت فرهنگی دانشجویان دانشگاه اصفهان پرداخته است. نتایج نشان داد که بین میزان، انگیزش و اهداف استفاده از شبکه‌های سایبری و هویت فرهنگی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد و مهم‌ترین اهداف استفاده از شبکه‌های سایبری اهداف اجتماعی، ارتباطی، فردی و فرهنگی بوده است. در پژوهشی شهابی و همکاران ۱۳۹۱ به بررسی شبکه‌های اجتماعی مجازی و کاربران جوان پرداخته است نتایج نشان داد که دلایل حضور کاربران جوان ۱۸ تا ۳۰ ساله در فیس بوک متفاوت و بسته به نقش‌های اجتماعی افراد کاملاً شخصی است و فقط در مواردی می‌توان دلالت‌ها و پیامدهای سیاسی برای کنش‌های شبکه‌ای برخی جوانان قائل شد و کاربران جوان به منظور تداوم ارتباطات دوستانه فعلی، روابط دوستانه قدیمی، دوستیابی، اطلاع‌یابی، سرگرمی، تفریح، محدودیت‌گریزی، ورود به دنیای مدرن در شبکه‌های اجتماعی مجازی حضور یافته و از تعاملات شبکه‌ای خود احساس رضایتمندی و خرسندی می‌کنند. در پژوهشی دستجردی و عابدینی ۱۳۹۲ به بررسی کاربرد و انگیزه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و رابطه آن با عملکرد تحصیلی

پژوهش حاضر کاری نو تازه است. در ادامه به برخی از پژوهش‌هایی که تأثیر و نقش شبکه‌های اجتماعی را در جنبه‌های دیگر بررسی کرده‌اند اشاره می‌شود نتایج تحقیقات کوات و کیسلر ۲۰۰۲ نشان داد که تأثیر مثبت فضاهای مجازی بر افزایش حمایت اجتماعی بواسطه تحمیل ارتباط با دوستان و یا شکل‌گیری روابط جدید است. در پژوهشی مک‌کنان و باراک ۲۰۰۶ به این نتیجه رسیدند که شبکه‌های مجازی فضایی را برای تعامل اجتماعی پدید می‌آورد که در آن نیازی به مهارت‌های اجتماعی لازم برای تعاملات بین فردی وجود ندارد. نتیجه تحقیق مورگان و کوتان ۲۰۰۳ درباره تأثیر انواع فعالیت‌های اینترنتی بر بهزیستی و حمایت اجتماعی نشان داد که افزایش ساعت اشتغال به فعالیت در محیط‌های مجازی با به خطر افتادن سلامت روانی رابطه عکس دارد. لنهاوت و مادن ۲۰۰۷ در پژوهشی درباره علل گرایش کاربران به شبکه اجتماعی مجازی در ایالات آمریکا دریافتند که ۹۱ درصد کاربران از این سایت‌ها برای حفظ روابط با دوستان خود استفاده می‌کنند. ۸۲ درصد به دنبال حفظ روابط با کسانی هستند که با آن‌ها رفت و آمد می‌کنند و ۷۲ درصد برای ایجاد و پیگیری‌های طرح‌های اجتماعی از این سایت‌ها بهره می‌گیرند. ژائو و همکاران ۲۰۰۹ در پژوهشی با عنوان شبکه‌های اجتماعی، ارزش‌های فردی و خلاقیت به بررسی میزان نفوذ شبکه‌های اجتماعی در بین کاربران و افزایش میزان خلاقیت در استفاده از آن ابزارها پرداختند. یافته‌ها نشان داد که بین میزان، تعداد و کیفیت روابط تعاملی کاربران و افزایش خلاقیت و قوه استدلال آنان رابطه خطی وجود دارد و شبکه‌های اجتماعی مجازی در افزایش این تعاملات نقش بسزایی بازی می‌کنند. تجربه فضای سایبرنتیک بر هویت اجتماعی در سه سطح خانواده، گروه همسالان و جامعه توسط بهزاد دوران ۱۳۸۲ بررسی شده است. نتایج این پژوهش رابطه معناداری میان فضای سایبرنتیک و هر یک از سه سطح هویت اجتماعی (هویت

برابر اجتماع بیان می‌کند و سلامت اجتماعی را ترکیبی از پنج جزء یکپارچگی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شکوفایی اجتماعی، انسجام اجتماعی و انطباق اجتماعی می‌داند.

یکپارچگی اجتماعی به منحنی ارزیابی فرد از کیفیت روابط متقابلش در جامعه و گروه‌های اجتماعی اشاره دارد افراد سالم احساس می‌کنند که بخشی از جامعه هستند بنابراین یکپارچگی اجتماعی گستره‌ای است که مردم احساس می‌کنند با دیگران وجه مشترکی دارند و به جامعه و گروه‌های اجتماعی تعامل دارند (Keys & Shapiro, 2004:76).

مشارکت اجتماعی بیانگر ارزیابی فرد از ارزش اجتماعی خود است و نشان‌دهنده آن است که چگونه و تا چه حد مردم احساس می‌کنند که آنچه آن‌ها در جهان انجام می‌دهند برای جامعه مهم و ارزشمند است و به‌عنوان کمک اجتماعی تلقی می‌شود (Keys & Shapiro, 2004:76). پذیرش اجتماعی تفسیر فرد از جامعه و ویژگی‌های دیگران است. افرادی که دارای این بعد از سلامت اجتماعی هستند اجتماع را به‌صورت مجموعه‌ای از افراد مختلف درک می‌کنند و دیگران را با همه نقص‌ها و جنبه‌های مثبت و منفی که دارند می‌پذیرند و به دیگران به‌عنوان افراد با ظرفیت و مهربان اعتماد دارند. پیوستگی اجتماعی اعتقاد به اینکه اجتماع قابل فهم، منطقی و قابل پیش‌بینی است و شکوفایی اجتماعی عبارت است از ارزیابی پتانسیل‌ها و مسیر تکامل جامعه و باور به اینکه اجتماع در حال یک تکامل تدریجی است و توانمندی‌های بالقوه‌ای برای تحول مثبت دارد، تعریف شده است (شریتیان، ۱۳۹۱:۱۷۴). لذا در این پژوهش پنج بعد تئوری کینیز از سلامت اجتماعی مورد بررسی قرار می‌گیرد و سپس به بررسی ارتباط آن با شبکه اجتماعی فیس بوک پرداخته می‌شود.

همچنین برای استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک از رویکرد استفاده و رضایتمندی استفاده شده است که به

دانشجویان پرداختند. نتایج نشان داد که بین میزان و انگیزه استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی مجازی با عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد. همچنین از میان کاربردهای استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی کاربردهای علمی، پژوهشی، تعامل با متخصصان مهاجرت و احساس نیاز با عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد.

لذا با توجه به نتایج تحقیقات انجام شده و نقش محوری شبکه‌های اجتماعی مجازی چون فیس‌بوک در ایجاد تغییراتی در مؤلفه‌های سلامت اجتماعی مسأله اصلی در پژوهش حاضر آن است که به بررسی رابطه استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک بر سلامت اجتماعی دانشجویان دانشگاه اصفهان بپردازد.

فرضیات پژوهش

پژوهش حاضر در تلاش برای پاسخگویی به فرضیات زیر است:

- بین استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک و سلامت اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
- بین استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک و زیر مقیاس‌های سلامت اجتماعی رابطه وجود دارد.

چارچوب نظری پژوهش

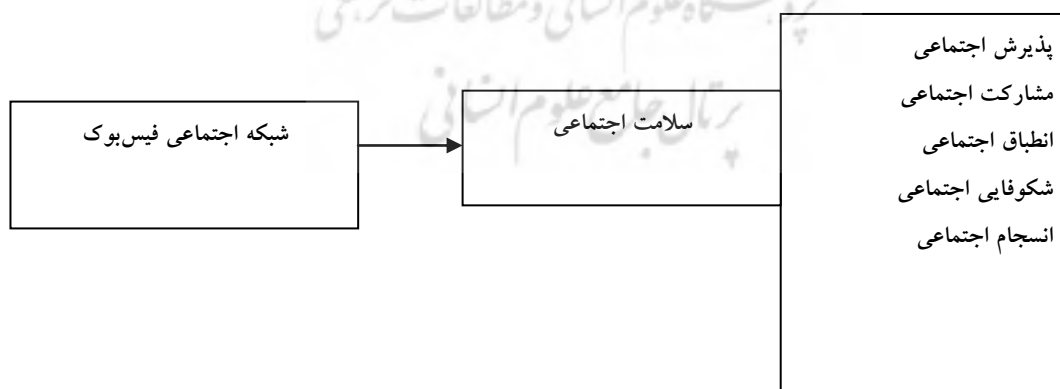
در پژوهش حاضر از رویکرد کینیز به‌عنوان الگوی تعریف و ارائه شاخص‌های مفهوم سلامت اجتماعی به‌عنوان مرتبط‌ترین رویکرد راجع به سلامت اجتماعی استفاده شده است. کینیز معتقد است کیفیت زندگی و عملکرد شخصی فرد را نمی‌توان بدون توجه به معیارهای اجتماعی ارزیابی کرد و عملکرد خوب در زندگی چیزی بیش از سلامت جسمی، عاطفی و روانی است و تکالیف و چالش‌های اجتماعی را نیز دربر می‌گیرد. او مفهوم سلامت اجتماعی را به معنی ارزیابی فرد از عملکردش در

متنوعی از نیازها را برطرف می‌سازد، استوار است. نظریه استفاده و رضایتمندی فرض می‌کند که افراد از دلایلیشان برای استفاده از رسانه و انتخاب محتوای خاص و اینکه از رسانه برای رفع نیازشان استفاده می‌کنند آگاهی دارند (مک‌کوئیل، ۱۳۸۷: ۸۹). این اساس تعامل مردم با رسانه‌ها اغلب می‌تواند از راه کاربرد و استفاده‌هایی که از رسانه می‌برند یا خشنودی و لذتی که به دست می‌آورند، توضیح داده شود. بر اساس این رویکرد شبکه‌های اجتماعی مجازی نیازهای متنوع جوانان را مرتفع می‌سازند و کاربران بر اساس نوع نیاز خود به عضویت یکی از شبکه‌ها درآمده و فعالانه از خدمات آن بهره می‌گیرند. از این رو رویکرد استفاده و رضایتمندی می‌تواند تبیین‌کننده کنش‌های کاربران جوان در بستر تعاملات شبکه‌ای باشد لذا با توجه به ماهیت این نظریه در پژوهش حاضر برای متغیر شبکه اجتماعی فیس‌بوک از نظریه استفاده و رضایتمندی و برای متغیر سلامت اجتماعی از رویکرد کینر به عنوان چارچوب نظری استفاده شد.

بررسی چگونگی جذب و حفظ مخاطب از طریق انواع رسانه و محتوایی که نیاز افراد را برآورده می‌سازند، می‌پردازند. این نظریه از ضرورت ملاحظه آنچه افراد با رسانه‌ها انجام می‌دهند حمایت می‌کند (Rubin & Parker, 1976:13; O.D.noho, 1994:19; Katz & et al., 2002:23).

این نظریه در خصوص انواع مختلف رسانه‌ها و محتوای رسانه‌ای به کار گرفته شده است و در سال‌های اخیر برای آنچه که رسانه‌های جدید نامیده می‌شوند همچون اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی، تلفن همراه نیز استفاده شده است. رابین ۲۰۰۲ روگیو ۲۰۰۰ معتقدند ظهور رسانه‌های جدید به خصوص اینترنت به دلیل ماهیت تکاملی نظریه استفاده و رضایتمندی را بروز کرده و جان تازه‌ای به آن بخشیده‌اند. به طور خاص شبکه‌های اجتماعی مجازی با ویژگی‌های خود شکل جدیدی از رسانه را بنا نهاده‌اند که قابل بررسی با استفاده از نظریه استفاده و رضایتمندی است. این رویکرد به این فرضیه‌ها که افراد فعالانه در جهت وجود انتخاب رسانه‌اند، استفاده از رسانه هدف محور بوده و گستره

مدل نظریه پژوهش

بین آن‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی تعداد ۳۰۰ نفر از آن‌ها به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. نحوه نمونه‌گیری به این صورت بود که ابتدا کل دانشجویان دانشگاه اصفهان در سه دانشکده علوم انسانی،

روش پژوهش

روش تحقیق در پژوهش حاضر توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری کلیه دانشجویان دانشگاه اصفهان مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ بودند که از

جدول ۱- ضریب آلفای کرونباخ برای مقیاس سلامت اجتماعی و

زیر مقیاس‌های آن	
آلفای کرونباخ	زیر مقیاس‌های پرسشنامه
۰/۷۹	انسجام اجتماعی
۰/۷۸	پذیرش اجتماعی
۰/۷۳	مشارکت اجتماعی
۰/۸۰	انطباق اجتماعی
۰/۷۶	شکوفایی اجتماعی
۰/۸۵	سلامت اجتماعی در کل

یافته‌ها

در این پژوهش ابتدا یافته‌های توصیفی پژوهش و سپس یافته‌های استنباطی ارائه می‌شود.

جدول ۲- توزیع فراوانی نمونه به تفکیک سن، جنس، مقطع

تحصیلی		
درصد	فراوانی	جنس
۰/۵۱	۱۵۳	دختر
۰/۴۹	۱۴۷	پسر
سن		
درصد	فراوانی	۱۸-۲۰
۳۱/۷	۹۵	۲۱-۲۳
۵۱/۷	۱۵۵	۲۴-۲۶
۱۲/۷	۳۸	۲۷ به بالا
۳/۷	۱۱	
مقطع تحصیلی		
درصد	فراوانی	کارشناسی
۸۸/۷	۱۶۶	کارشناسی
۶/۷	۲۰	ارشد
۴/۷	۱۴	دکتری

جدول ۲ اطلاعات دموگرافیک گروه نمونه (سن،

جنس و مقطع تحصیلی) را نشان می‌دهد.

تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌ها نشان داد که بیشترین

گروه سنی استفاده‌کننده از شبکه فیس‌بوک بین گروه سنی

فنی و مهندسی و علوم پایه تقسیم شده و از بین هر سه دانشکده به صورت تصادفی دانشجویانی از سه مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری برای پاسخگویی به سؤال‌های پرسشنامه انتخاب شدند. در مجموع ۳۰۰ نفر به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. نمونه تحقیق از بین دانشجویان دانشکده‌های علوم انسانی - فنی - مهندسی و علوم پایه در انتخاب شدند.

ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته سلامت اجتماعی و استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک بود که از سه قسمت اطلاعات دموگرافیک (سن، جنس، رشته، مقطع تحصیلی) استفاده از شبکه اجتماعی و سلامت اجتماعی تشکیل شده بود. سؤال‌های بخش سلامت اجتماعی با توجه به رویکرد کینیز به‌عنوان الگوی تعریف و ارائه شاخص‌های مفهوم سلامت اجتماعی در ابعاد پنج‌گانه انسجام اجتماعی، پذیرش اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انطباق اجتماعی و شکوفایی اجتماعی تهیه شده در سؤال‌ها میزان استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک شاخص‌هایی چون طول مدت استفاده از شبکه فیس‌بوک، سرعت اینترنت، دسترسی به اینترنت و میزان مهارت در استفاده از اینترنت در طیف پنج درجه‌ای (خیلی زیاد تا خیلی کم) استفاده شده و سؤال‌های بخش سلامت اجتماعی با ۳۳ سؤال در پنج بعد انسجام اجتماعی (۷ سؤال) پذیرش اجتماعی (۷ سؤال) مشارکت اجتماعی (۴ سؤال) انطباق اجتماعی (۴ سؤال) و شکوفایی اجتماعی (۷ سؤال) طراحی شد.

به منظور بررسی روایی پرسشنامه از روایی صوری و محتوایی استفاده شد و پرسشنامه اولیه در اختیار ۱۰ نفر از اساتید متخصص در حیطه موضوع مورد پژوهش قرار گرفت و نظرات اصلاحی آن‌ها در پرسشنامه نهایی اعمال شد. به منظور تعیین پایایی، پرسشنامه روی نمونه ۳۰ نفری غیر از افراد گروه نمونه اجرا شد و با استفاده از نرم‌افزار Spss19 آلفای کرونباخ کلی آن ۰/۸۵ محاسبه شد.

جدول ۴- میانگین و انحراف معیار سلامت اجتماعی و زیر

مقیاس‌های آن		
مؤلفه	میانگین	انحراف معیار
سلامت اجتماعی	۹۱/۶۰	۸/۱۴
(نمره کلی)	۱۸/۱۴	۳/۷۲
انسجام اجتماعی	۲۰/۱۵	۲/۶۵
پذیرش اجتماعی	۱۸/۴۳	۳/۲۱
مشارکت اجتماعی	۱۷/۷۴	۳/۷۹
انطباق اجتماعی	۱۹/۴۷	۲/۸۰
شکوفایی اجتماعی		

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که میانگین سلامت اجتماعی در کاربران ۹۱/۶۰ می‌باشد که نشان‌دهنده نمره متوسط در سلامت اجتماعی کاربران بوده است از میان زیر مقیاس‌های سلامت اجتماعی، مقیاس پذیرش اجتماعی با میانگین ۲۰/۱۵ بالاترین نمره و مقیاس انطباق اجتماعی با میانگین ۱۷/۷۴ کمترین میانگین را نشان دادند.

جدول ۵- آزمون معناداری استفاده از شبکه فیس‌بوک و سلامت

اجتماعی دانشجویان			
متغیر	متغیر	ضریب همبستگی	سطح معناداری
استفاده از سلامت	تعداد		
شبکه اجتماعی	۳۰۰	۰/۱۵۲**	۰/۰۰۱
به‌طور کلی			
فیس‌بوک			

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود بین استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک و سلامت اجتماعی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد ($r = 0/152$) و $p = 0/001$ ولی این رابطه در جهت معکوس می‌باشد بدین معنی که با افزایش استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک سلامت اجتماعی کاربران کاهش می‌یابد.

۱۸ تا ۲۳ با ۸۲٪ بوده است. از لحاظ جنسیت نیز در مطالعه حاضر دانشجویان دختر با ۶۹٪ بیشتر از دانشجویان پسر از شبکه فیس‌بوک استفاده می‌کردند همچنین دانشجویان مقطع کارشناسی با ۶۷٪ نیز نسبت به دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری از شبکه فیس‌بوک استفاده کرده‌اند.

جدول ۳- میزان استفاده روزانه دانشجویان از شبکه اجتماعی

فیس‌بوک		
میزان استفاده روزانه	فراوانی	درصد
کمتر از نیم ساعت	۴۸	۱۶٪
بین نیم تا ۱ ساعت	۶۵	۲۱/۶۷٪
بین ۱ تا ۲ ساعت	۷۹	۲۶/۳۳٪
بین ۲ تا ۳ ساعت	۴۵	۱۵٪
بین ۳ تا ۴ ساعت	۳۵	۱۱/۶۷٪
بیش از ۴ ساعت	۲۸	۹/۳۳٪

اطلاعات جدول ۳ نشان می‌دهد بیشترین میزان استفاده دانشجویان از شبکه فیس‌بوک بین ۲ تا ۳ ساعت در شبانه روز بوده است.

جدول ۴- میانگین و انحراف معیار استفاده از شبکه اجتماعی

فیس‌بوک		
مؤلفه	میانگین	انحراف معیار
استفاده از شبکه فیس‌بوک	۴/۱۹	۱/۰۹

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که میانگین استفاده دانشجویان از شبکه اجتماعی فیس‌بوک ۴/۹۱ می‌باشد که نمره بالایی را در استفاده از این شبکه توسط دانشجویان را نشان می‌دهد و همچنین نشان‌دهنده محبوبیت این شبکه در نزد دانشجویان است.

جدول ۶- ضرایب همبستگی بین استفاده از شبکه اجتماعی

فیس‌بوک و زیرمقیاس‌های سلامت اجتماعی			
ملاک	زیر مؤلفه‌های سلامت اجتماعی		
متغیرها/ شاخص	شاخص	مجذور	سطح معناداری
شاخص	ضریب همبستگی	ضریب همبستگی	
استفاده از شبکه فیس بوک	۰/۷۲	۰/۱۴۴	۰/۰۰۱
انسجام اجتماعی	۰/۳۷۸**	۰/۷۵۶	۰/۰۰۵
پذیرش اجتماعی	۰/۲۳۵*	۰/۴۷۰	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	۰/۲۶۷	۰/۵۳۴	۰/۰۰۱
انطباق اجتماعی	۰/۲۸۵*	۰/۵۷۰	۰/۰۰۵
شکوفایی اجتماع	۰/۲۷۷**	۰/۵۴۴	۰/۰۰۰

رابطه بین استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک و سلامت اجتماعی دانشجویان بوده است. نتایج حاصل تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌ها نشان داد که بیشترین گروه سنی استفاده کننده از شبکه فیس‌بوک بین گروه سنی ۱۸ تا ۲۳ بوده است. از لحاظ جنسیت نیز در مطالعه حاضر دانشجویان دختر بیشتر از دانشجویان پسر از شبکه فیس‌بوک استفاده می‌کردند همچنین دانشجویان مقطع کارشناسی با نیز نسبت به دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری از شبکه فیس‌بوک استفاده کرده‌اند. بیشترین میزان استفاده دانشجویان از شبکه فیس‌بوک بین ۲ تا ۳ ساعت در شبانه روز و میانگین میزان استفاده دانشجویان از شبکه اجتماعی فیس‌بوک بالاتر از حد متوسط بوده است که این میزان نشان‌دهنده استقبال دانشجویان از این شبکه می‌باشد. میانگین کلی سلامت اجتماعی دانشجویان نیز در حد متوسط بوده است. از میان زیرمقیاس‌های سلامت اجتماعی بالاترین میانگین را مقیاس پذیرش اجتماعی و کمترین میانگین را مقیاس انطباق اجتماعی داشته‌اند.

در تجزیه و تحلیل داده‌ها مشخص شد که بین میزان استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک و سلامت اجتماعی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد که البته این رابطه در جهت معکوس بود بدین معنا که با افزایش میزان استفاده از شبکه فیس‌بوک سلامت اجتماعی کاربران کاهش می‌یابد. همان‌طور که در قسمت پیشینه پژوهش بیان شد تا کنون پژوهش به بررسی رابطه بین استفاده از شبکه فیس‌بوک و سلامت اجتماعی دانشجویان انجام نشده است و پژوهش‌های پیشین به ابعاد دیگری از سلامت از جمله سلامت روحی، روانی بیشتر توجه کرده‌اند لذا در بررسی همسویی یا عدم همسویی از تحقیقاتی که به یکی از این متغیرها توجه داشته‌اند، استفاده می‌شود لذا نتیجه فرضیه اول پژوهش با تحقیقات مورگان و کوتان و دوران همسویی نداشته ولی با نتایج تحقیقات چارلین و ژائو همسویی دارد. همچنین از میان زیرمقیاس‌های سلامت اجتماعی، انسجام اجتماعی،

یافته‌های جدول ۶ نشان می‌دهد که رابطه معناداری بین استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک و زیرمقیاس‌های سلامت اجتماعی دانشجویان وجود دارد. از میان زیرمقیاس‌های سلامت اجتماعی انسجام اجتماعی - پذیرش اجتماعی - انطباق اجتماعی و شکوفایی اجتماعی رابطه معکوس با استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک دارند بدین معنا که با افزایش استفاده از شبکه فیس‌بوک این زیرمقیاس‌ها کاهش نمی‌یابد ولی در زیرمقیاس مشارکت اجتماعی رابطه معنادار مثبتی با استفاده از شبکه فیس‌بوک مشاهده شد و استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک با میزان مشارکت اجتماعی کاربران رابطه دارد و با افزایش استفاده از شبکه میزان مشارکت اجتماعی آنان افزایش می‌یابد.

بحث و نتیجه

یکی از جنبه‌هایی که به نظر می‌رسد با ورود شبکه‌های اجتماعی مجازی در آن دستخوش تغییراتی شده است سلامت کاربران در حوزه‌های گوناگون روانی، اجتماعی، جسمانی ... می‌باشد لذا هدف از پژوهش حاضر بررسی

صحيح و مناسب از شبکه‌های اجتماعی مجازی چون فیس‌بوک در بین نسل جوان بیندیشند. امروزه انفجار اطلاعات و ارتباطات تعاریف جدیدی از ارتباطات اجتماعی را در بین افراد جامعه خصوصاً نسل جوان ارائه کرده است که بر جنبه‌های مختلفی از زندگی از جمله سلامت اجتماعی آن‌ها اثر می‌گذارد همچنین پیشنهاد می‌شود به منظور حضور هدفمند، فعالانه و هوشمندانه دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی مجازی و به حداقل رساندن تبعات نامطلوب در این فضا، دوره‌های آموزشی در همه سطوح به‌ویژه برای جوانان، والدین، مربیان در محیط‌های آموزشی، شغلی و فرهنگی تعریف و ارائه شود لذا مدیریت مناسب و تولید محتوای سالم و متناسب با سلیقه نسل جوان توسط برنامه‌ریزان و مدیران می‌تواند به منظور کاهش تأثیرات مخرب فضاهای شبکه‌های اجتماعی مجازی و حفظ سلامت افراد جامعه در ابعاد مختلف از جمله سلامت اجتماعی کمک شایانی نماید. همان‌طور که در قسمت پیشینه نیز بیان شد متأسفانه تا کنون پژوهشی به بررسی رابطه بین شبکه اجتماعی فیس‌بوک و سلامت اجتماعی انجام نشده است لذا پژوهشگران در ساخت ابزار پژوهش با محدودیت‌های بسیاری از جمله نبود ابزارهای استاندارد و همچنین تحقیقات معتبر مواجه بودند. از جمله محدودیت‌های تحقیقی حاضر انتخاب گروه نمونه از میان دانشجویان دوره‌های دانشگاه‌های شهر اصفهان است که لازم است تعمیم نتایج آن به دانشجویان سایر دانشگاه‌ها با احتیاط صورت گیرد.

منابع

ابراهیم‌آبادی، ح. (۱۳۸۸). «الگوی استفاده از اینترنت - محیط یادگیری و بافت فرهنگی و اجتماعی»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، ش ۵۵، ص ۲-۹.

پذیرش اجتماعی، انطباق اجتماعی و شکوفایی اجتماعی با استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک رابطه معناداری در جهت معکوس نشان دادند و تنها زیرمقیاس مشارکت اجتماعی با استفاده از شبکه فیس‌بوک رابطه مثبت معناداری داشت. این نتیجه را می‌توان این‌گونه تفسیر کرد که با افزایش میزان استفاده از شبکه فیس‌بوک فرد با گروه‌ها و اعضای متعددی در رده‌بندی‌های مختلف آشنا شده و سعی دارد با آن‌ها بر حسب علاقمندی‌های خود ارتباطات گسترده‌ای را برقرار سازد و همین موضوع باعث افزایش میزان مشارکت اجتماعی کاربران می‌شود و افراد در فعالیت‌ها و برنامه‌های گروه‌های متعدد هر چه بیشتر مشارکت می‌کنند. امروزه فضاهای شبکه‌های مجازی تعاملات متفاوتی با شکل سنتی میان افراد برقرار ساخته است که این امر تأثیر غیرقابل انکاری بر روابط اجتماعی افراد به جای گذاشته است لذا افراد فارغ از الزاماتی چون جنسیت، طبقه، قوم، نژاد و مکان با یکدیگر ارتباط برقرار کرده و بر این اساس هویت‌های جدیدی از خود نشان می‌دهند لذا در این فضا انسجام، انطباق و پذیرش اجتماعی کاربران کاهش یافته و افراد بعد از مدت زمانی احساس بیگانگی با خود و جامعه‌ای که در آن عضو می‌باشد را احساس می‌کند همچنین در فضای مجازی افراد بیشتر دنباله‌رو اعضای دیگر بوده و سعی دارند به نوعی خود را با الگوها و معیارهای افراد جامعه مجازی سازگار کنند لذا شکوفایی اجتماعی و خلاقیت‌های فردی آن‌ها کاهش یافته و به مرور زمان به افرادی فاقد خلاقیت و مقلد ارزش‌ها و علائق دیگران تبدیل می‌شوند. همان‌طور که بیان شد شبکه‌های اجتماعی مجازی از جمله فیس‌بوک از ابعاد مختلف بر جامعه خانواده و فرد تأثیر می‌گذارد

با وجود ارتباط معناداری که در این پژوهش بین شبکه‌های اجتماعی و سلامت اجتماعی دانشجویان به اثبات رسیده است، لذا پیشنهاد می‌شود نهادهای مختلف جامعه تمهیداتی در خصوص فرهنگ‌سازی و استفاده

- اسلامی، م. (۱۳۹۱). «بررسی شبکه‌های اجتماعی و تأثیرات آن‌ها بر ابعاد مختلف زندگی»، نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب‌های نوپدید، ص ۲۳.
- دستجردی، ن. (۱۳۹۳). «بررسی نقش شبکه‌های سایبری بر هویت فرهنگی دانشجویان دانشگاه اصفهان»، جامعه‌شناسی کاربردی، ش ۵۴، ص ۱۶۲.
- دستجردی، ن. و عابدینی، ی. (۱۳۹۲). «بررسی کاربرد و انگیزه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و رابطه آن با عملکرد تحصیلی دانشجویان»، مجله علوم روان‌شناختی، ش ۴۸، ص ۴۹۷.
- دوران، ب. (۱۳۸۰). تأثیر فضای سایبرنتیک بر هویت اجتماعی، پایان‌نامه دکتری دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- فدایی مهربان، م. (۱۳۸۶). «شهرنشینی رسانه و سلامت اجتماعی»، نشریه پژوهش و سنجش، ش ۱۴۹، ص ۲۷.
- کیا، ع. و نوری مرادآبادی، ی. (۱۳۹۱). «عوامل مرتبط با گرایش دانشجویان به شبکه اجتماعی فیس‌بوک»، فصلنامه مطالعات فرهنگ و ارتباطات، ش ۵۹، ص ۲۱.
- مک‌کوئیل، د. (۱۳۸۷). مخاطب‌شناسی، ترجمه: منتظرالقائم، مهدی، تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها، چاپ چهارم.
- مولایی، م. (۱۳۸۹). «شبکه اجتماعی مجازی»، هفته‌نامه پنجره، ش ۵۹، ص ۲۱.
- نورمحمدی، م. (۱۳۸۹). «چالش‌های فرهنگ و هویت در فضای مجازی»، هفته‌نامه بگام حوزه، ش ۲۶۱، ص ۳۱.
- سجادی، ح. و صدرالسادات، ج. (۱۳۸۳). «شاخص‌های سلامت اجتماعی»، مجله سیاسی-اقتصادی، ش ۳۰۴، ص ۲۴۴-۲۵۳.
- شربتیان، م. (۱۳۹۱). «تأملی بر پیوند معنایی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و میزان بهره‌مندی از سلامت اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور مشهد»، فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، سال دوم، ش ۵، ص ۱۴۹-۱۷۴.
- شهابی، م. (۱۳۹۱). «شبکه‌های اجتماعی مجازی و کاربران جوان از تداوم زندگی واقعی تا تجربه جهان وطنی»، نشریه علوم سیاسی مجلس و راهبرد، ش ۶۹، ص ۴۲.
- Anderson, C. (2006) *The long Tail: How Endless Choice is Creating Unlimited Demand*, Random House Business Books: London, UK, P.34.
- Castells, M. (1998) *Toward Sociology of the Network Society*, University of California, Berkeley Symposia .www.googelscholer.com.
- Katz, E. Bulumler, J. Gurevith, M. (1976) Uses and Gratifications Research . *The public Opinion Quarterly Journal*, 37(4), p.13.
- Keyes, C. M. (1998) Social Wellbeing . *Social Psychology Quarterly*, 2 (121), p. 140.
- Keys, C.M. Shapiro, A. (2004) *Social wellbeing in the U.S.A. Descriptive Epidemiology*. In Orville, B, Carol D, Ryff .A & Ronal, C.Kessler (Eds) *Healthing Are You? A National Study of wellbeing of Midlife*. University of Chicago press. 76.
- Lareson, J. (1993) The Measurement of Social Wellbeing *Social Indicators Research*, 28(2):256-269.
- Lenhart, A. Madden, M. (2007) *Teens, Privacy and Online Social Networks*. Pew Internet and American Life Project, Washington DC. Available: <http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP-privacy-SNS-Report-final.pdf>.
- O. Donoho, S. (1994) Advertising and Gratifications , *European Journal of Marketing*, 28(8), p. 19.
- Golder, S.A. Wilkinson, D. and Huberman, B.A. (2007) *Rhythms of Social Interaction: Messaging within a Massive Online Network*. Proceeding of Third International Conference on Communicates and Technologies.
- Goldsmith, T.D. (2000) Psychiatric Features of Individual with Problematic Internet

- Use , *Journal of Effect Discord*, 57(1): 267-272.
- Mackenna, K.Y.A. Bargh, J.A. (2006) Plan from Cyberspace. The Implication of Internet for Personality and Social Psychology , *Personality and Social Psychology Review*, 4(2):57.
- Morgan, C. Cotton, S.R. (2003) The Relationship between Internet Activities and Depressive Symptoms in a Sample of College Freshmen . *Cyberpsychol Behave*, 6(2):133-142.
- Rubin, A.M. Parker, B. (2002) The Uses and Gratifications Perspective of Media Effect . *American Business Review*, 18(2):23-26.
- Ruggiero, T.E. (2000) Uses and Gratifications Theory in the 21 Century . *Mass Communication and Society*, 3(1):32-37.
- Ryff, C. D. (1998) Subjective Change and Mental Health: A Self° Concept Theory . *Social Psychology Quarterly*, 63(4): 264 ° 279.
- Saha, T.K. (2009) "War on Word in Cyberspace Legal Constrains and Conflicts between Right of Privacy and Freedom of Speech", *Journal of Intellectual Property Right*, 14(1):45.
- Wodarz, N. (2011) Hiring, Social Media and E-due Diligence , *School Business Affairs*, 77(11):8-10.
- Zahoa, F. Melody, W. Parreaul, A. Waldman, L. & Truell, A.D. (2009) Faculty and Students Use of Technologies, User Preference in Distance Education . *Journal of Education for Business*, 84(4):7-24.

